

Lukijalle

Kasvatus, opetus ja oppiminen ovat jokaista ihmistä koskettelevia aiheita ja melkeinpä jokaisella meistä on kasvatuksesta myös mielipide. Johdonmukainen kasvatustietoisuus edellyttävät kuitenkin ihmisenkäsityksen, hyvän elämän ja lapsen kehityksen huolellista tarkastelua. Kasvatus on joko tiedostettuun tai tiedostamattomaan ihmiskäsitykseen perustuvaa aktiivista toimintaa, vaikuttamista ja vuorovaikutusta. Kirjassani kaiken kattava kysymys on: mistä kasvatuksessa oikeasti on kysymys? Teoksessa kuvattu elämälähtöinen ja aktivoiva pedagogiikka rakentuu erityisesti neljän suuren peruskysymyksen tarkastelusta: Mitä on ihminen? Mitä lapsilähtöisyys tarkoittaa? Minkälainen on hyvä opettaja? Miten vapaus pitäisi ymmärtää kasvatuksessa? Kysymykset ovat yhtä aikaa sekä teoreettisesti haastavia että syvästi käytännöllisiä. Myös kirjan rakenne noudattelee tätä kysymyksenasettelua.

Pyrin vastaamaan isoihinkin kysymyksiin ytimekkäästi. En silti kuvittele kertovani näihin kysymyksiin oikeita vastauksia. Monet kasvatuksen ydinkysymykset ovat lähellä elämän suuria peruskysymyksiä ja siten luonteensa mukaisesti pakenevat lopullisia totuuksia ja vastauksia. Etsin mahdollisimman järkeviä ja kokonaisvaltaisia tulkintoja ja toivon niiden herättävän lukijassa kysymyksiä ja vahvaa kasvatustietoisuutta. Pidän tärkeänä, että lapsilähtöisyyden ja vapauden kaltaiset paljonkin käytetyt mutta käsitteellisesti monimerkityksiset

termit määritellään selkeästi, mutta samalla haluan rakentaa niistä elävän käytännön kuvausta.

Sinänsä puhe lapsilähtöisyydestä, lapsikeskeisyydestä tai vapaudesta pedagogiikan tunnusmerkkinä ei vielä kerro juuri mitään. Niiden väärinymmärtäminen on osaltaan johtanut nykyisen koulun tekoehitysvaiheeseen. Jos mikään ei muutu tai muuttuu radikaalisti väärällä tavalla, edessä hämmöttää koulun kuolema. Tarvitaan näiden käsitteiden filosofista avaamista ja määrittelyä. Sen lisäksi tämä filosofia on vietävä käytäntöön.

Luon humaania uudistuvan koulun kuvaa kasvatustieteellisen tutkimuksen ja kirjallisuuden sekä lapsilähtöisen ja vaihtoehtopedagogiikan kasvatustradition synteisistä. Eräinä kasvatus- ja opetustulkintani alkuinnoittajina toimivat Jean Jacques Rousseau ja John Deweyn kasvatustieteen lisäksi myös steiner-, montessori- ja freinetpedagogiset kasvatustieteen ja niiden sovellukset. Koulun kehittämistyö tarvitsee filosofisia näkökulmia ja historiallisen ulottuvuuden huomiointia. Uusi koulukulttuuri ei synny tyhjästä, vaan se rakentuu vanhan pohjalta. Kasvatuksen klassikot ovat suurimmaksi osaksi mitä ajankohtaisimpia nykyäänkin.

Rakennan kirjassa ihmis-, lapsi-, opettaja- ja vapaustulkintoista syntyvää kasvatuskäytäntöä, jossa nykyinen digitalisoituminen ja media-aikakausi otetaan huomioon. Kasvatuksen tärkeimmät käsitteet saavat tässä kirjassa myös teoreettista läpivalaisua, vaikkei niitä tyhjentävästi määritelläkään. Tarjoan vastauksia, mutta myös kysymyksiä. Mielestäni kasvatuksen ydin ehkä onkin enemmän kysymyksiä eikä niinkään valmiita vastauksia. Siinä vaiheessa kun kysymykset loppuvat, ei ole myöskään vastauksia. Äkkiseltään voisi ajatella, että kysymysten loppuessa kaikkeen on jo saatu vastaus eli vastauksia olisi vähintäänkin riittävästi. Tällainen kasvatustiede ei olisi kuitenkaan kovin kiinnostavaa ja se olisi kadottanut filosofisen tason. Kasvatuksessa on kyse ihmisenä kehittämisestä ja ihminen on viime kädessä itselleen arvoitus. (ks. myös esim. Kostianen & Rautiainen 2013). Aktivoivaa oppimista korostavaan kirjaan sopii myös, että lukijoita herätellään tekstin lomaan liitetyillä pohdintakysymyksillä.

Kokonaiskuvani hyvästä kasvatuksesta ja oppimisesta on syventynyt ja monia oivalluksia on syntynyt dialogisessa pohdinnassa. Suurin kiitos kirjan syntymisestä kuuluu kasvatustieteellisen kehittäville, itseäni paljon viisaammille keskustelukumppaneille. Kirjan sisällöt ovat syntyneet ennen kaikkea elävässä vuorovaikutuksessa, niin kuin hyvä pedagogiikka yleensäkin syntyy ja kehittyy dialogin kulttuurissa. Arvokasta on, että olen saanut työskennellä Opetushallituksen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteita laativassa ryhmässä. Kirjan kirjoittamisen ohessa olen saanut ääneni kuuluviin myös perusteiden uudistamistyössä ja pidän työskentelyn ja yhteistyön kulttuuria Opetushallituksessa muutenkin inspiroivana. Myös aiempi tehtäväni Steinerkasvatuksen liiton puheenjohtajana on tarjonnut paljon mahdollisuuksia rikkaisiin pedagogisiin keskusteluihin. Unohtaa ei sovi myöskään, miten olemme opettajakollegoideni kanssa lähes päivittäin päässeet pohtimaan pedagogisia kysymyksiä. Lisäksi arjen koulutyö oppilaiden kanssa on varmistanut elävän kosketuspinnan lasten ja nuorten nykytodellisuuteen. Tähän pintaan on ollut hyvä peilata uudistusajatuksia ja vakuuttua, että pienilläkin muutoksilla voidaan luoda oppilaille mielekkäämpää, aktivoivampaa ja osallistavampaa koulua.

Kirjani on myös eräänlainen klassisen lapsilähtöisen ja vaihtoehtopedagogisen kirjallisuuden sekä nykyisen kasvatustieteellisen tutkimuksen vuoropuhelun hedelmä. Tämä kirja pyrkii olemaan hedelmäpuu, josta lukija voi poimia omaan työhönsä parhaiksi havaitsemansa hedelmät. Toivottavasti hedelmät ovat tuoreita ja ravitsevia.

Taloudellisesta tuesta kiitän lämpimästi Suomen tietokirjailijat ry:tä ja Ahtola-kulttuurisäätiötä.

Omistan tämän kirjan kolmelle tärkeälle kasvattajalleni: äidilleni, vaimolleni ja tyttärelleni.